

HET RITUEEL ROND DE STOEL VAN SINT-LUTGARDIS IN BORGLOON

CC-BY KIK-IRPA, Brussel, www.kikirpa.be - Stoel van Sint-Lutgardis

Sinds december 2020 staat de Stoel van Sint-Lutgardis in de Sint-Odulphuskerk van Borgloon op een nieuw podium in het zuidelijke koor. Het is de plaats waar **mystica Sint-Lutgardis van Tongeren (1182-1246)** tijdens haar leven voor enige tijd in een kluis verbleef. Het is dus de meest symbolische plek om de eeuwenoude herinnering aan deze heilige te tonen.

De **Romaanse stoel** is erg sober van aard en is na al die eeuwen goed bewaard gebleven, omdat hij altijd als een relik werd aanzien. Een relik is een tactiele herinnering aan een heilige. Vaak gaat het om beenderen, maar bij de stoel gaat het om een artefact dat de heilige heeft gebruikt. De stoel is het oudst bewaarde zitmeubel van België en is dan ook een zeldzaam en onmisbaar voorwerp voor de Belgische kunst- en cultuurgeschiedenis. Sinds 2021 is het kunstvoorwerp opgenomen in de **Topstukkenlijst** van de Vlaamse Gemeenschap.

Tijdens het leven van Sint-Lutgardis bevond het zitmeubel zich in de **Sint-Catharina kloosterkerk** in Sint-Truiden. Nadien verhuisde het naar de abdij van Nonnemielen in Metsteren. Na de Franse Revolutie aan het einde van de achttiende eeuw heeft de stoel nog verschillende nieuwe bestemmingen gekend. De voorbije eeuw stond het opgesteld onder het kerk doksaal van de Abdij Mariënlof (Klooster van Colen) in Kerniel.

Vruchtbaarheidsritueel

De stoel kent een bijzondere traditie. Al decennialang – en misschien zelfs eeuwenlang – komen (jonge) vrouwen met **vruchtbaarheidsproblemen** naar de stoel. Ze vragen naast, voor of al zittend op de stoel, om hulp aan Sint-Lutgardis. In het bijzonder wanneer de wetenschap en de geneeskunde een kinderwens niet kunnen waarmaken, komen de eeuwenoude (katholieke) tradities terug op de voorgrond. Baat het niet, dan schaadt het niet.

In het levensverhaal van Sint-Lutgardis wordt niets over haar stoel geschreven. Om de link tussen het gebruiksvoorwerp en de heilige beter te begrijpen, werd deze vraag aan zuster Myriam, voormalige priorin-administratrice van Abdij Mariënlof tijdens een interview in 2016 voorgelegd: *'[...] Sint-Lutgard [was] een heel grote heilige [...], die heel veel liefde uitgedragen heeft, ook tijdens haar leven. Het is mijn persoonlijke opvatting dat als twee mensen die uit liefde het leven willen doorgeven bij Sint-Lutgard komen aankloppen, met haar achtergrond van liefdevol zijn, dat ze bij de goede persoon zijn als voorspreekster.'*

Wanneer het gebruik in voege is getreden, is voorlopig onduidelijk. Het is aannemelijk dat het al in de **zeventiende-eeuw** gekend was. Er wordt namelijk in de kerk van Ittre (Waals-Brabant) een zeventiende-eeuwse stoel van Sint-Lutgardis met een gelijkaardige vruchtbaarheidstraditie bewaard. Die was afkomstig van de cisterciënzerinnenabdij Aywières, waar Sint-Lutgardis op latere leeftijd intrad en stierf. Hoewel Sint-Lutgardis die stoel in Ittre nooit heeft gezien of gebruikt, moet er in de zeventiende eeuw in de Aywières abdij alsnog de interesse zijn ontstaan om een gelijkaardige traditie in gebruik te nemen. De abdij van Aywières bestaat al enkele eeuwen niet meer en zowel het zeventiende-eeuwse gebruiksvoorwerp als de relieken van Sint-Lutgardis zijn nu in de parochiekerk van Ittre terug te vinden.

In recentere jaren, vanaf de periode dat het object in **Abdij Mariënlof** een vaste plek kreeg, zijn de eerste verhalen rond het vruchtbaarheidsritueel neergeschreven. Er wordt ook melding gemaakt dat zo'n honderd jaar geleden de gelovigen stukjes van bovenaan de stoel durfden af te schrapen. Zo hadden ze iets tastbaars en diersbaars van de heilige om mee naar huis te nemen. Dat werd nadien

vermeden door een op maat gemaakte plaat boven op het horizontale vlak van de stoel te monteren.

Het ritueel om op de eeuwenoude stoel plaats te nemen, resulteerde jammerlijk genoeg in schade waarbij het gebruiksvoorwerp begon te wankelen. Het ritueel kwam in gevaar en een **restauratie** drong zich op. Er zijn onder meer vier bollen en twee voetstukken onder de stoel weggenomen. Nadien kon **de traditie zonder problemen** worden **verdergezet**.

Huidige locatie

Toen de zusters van Abdij Mariënlof besloten om definitief de deuren te sluiten, werd er een gepaste plek gezocht voor hun twee eeuwenoude relieken; **de stoel en de reliekschijn van Sint-Odilia**. Aangezien de stoel en de heilige Lutgardis sterke wortels hebben in Haspengouw, werd er naar de nabijgelegen buurt gekeken. De **Sint-Odulphuskerk in Borgloon** kwam al snel in aanmerking. Bovendien toonde de deken van Borgloon interesse in het verderzetten van de traditie en wou hij er niet zomaar een museumstuk van maken. Toen de abdij definitief sloot, was de Borgloonse kerk nog in restauratie. De stoel, samen met de reliekschijn, werd enkele maanden in PARCUM in Heverlee ondergebracht. In een kleine expositie werden zij aan het publiek getoond. Wie tegenwoordig plaats wil nemen op de stoel, moet dit steeds doen in het bijzijn van de deken.

Bibliografie

- BALaT - Belgian Art Links and Tools (KIK-IRPA, Brussel): <http://balat.kikirpa.be/object/87631> (geraadpleegd op 15/01/2024)
- *Een reis langs Vlaamse Topstukken* (Departement Cultuur, Jeugd en Media): <http://youtu.be/kypkq-sVOjw?si=0xJbqi87NURkrFrC> (5:47 tot 6:16 – geraadpleegd op 15/01/2024)
- *Mysteries ontrafeld: maakt de Sint-Lutgardisstoel in Borgloon vrouwen zwanger?* (Radio 2 - VRT): <http://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/07/30/mysterie-limburg-stoel/> (geraadpleegd op 15/01/2024)
- Reyniers, Jeroen en Katrien Houbey, 'De stoel van St.-Lutgard. Een middeleeuws cultusobject', in: *Ritualia Lossensia. Rituelen en relieken in Loon*, Loonse Schriften, 4, Borgloon, 2016, p. 53-63.
- Reyniers, Jeroen en Katrien Houbey, 'De stoel van Sint-Lutgard. Vroomheid in abdij Mariënlof', in: *De Kovel. Monastiek tijdschrift voor Vlaanderen en Nederland*, 60, november 2019, p. 14-23.
- Reyniers, Jeroen, Wilfried Grommen, Rob Vandueren, Jos Vrancken, 'De gerestaureerde Sint-Odulphuskerk van Borgloon. Een open kerk met een verleden', in: *M&L Tijdschrift voor Monumenten, Landschappen en Archeologie*, 40, 4, 2021, p. 20-39.
- *Sint-Lutgardisstoel vruchtbaarheidsritueel Sint-Odulphuskerk Borgloon* (Immaterieel erfgoed in Vlaanderen): <http://ice001.master.3.web.codedor.online/nl/erfgoederen/sint-lutgardisstoel-vruchtbaarheidsritueel-sint-odulphuskerk-borgloon> (geraadpleegd op 15/01/2024)
- *Stoel van Heilige Lutgardis op Topstukkenlijst* (Departement Cultuur, Jeugd & Media, 26/08/2021): <http://www.vlaanderen.be/cjm/nl/nieuws/stoel-van-heilige-lutgardis-op-topstukkenlijst> (geraadpleegd op 15/01/2024)
- *Tot op het bot – de Koorstoel van Sint-Lutgardis* (PARCUM): http://youtu.be/pTX7gjL6_wY?si=7jsc0dXcrsvM0VgZ (geraadpleegd op 15/01/2024)
- Verschuren, Loes, Jan Jaspers, Jan Klinckaert en Liesbet Kusters, 'Topstukken uit Abdij Mariënlof maken tussenstop in PARCUM', in: *PARCUM magazine*, augustus 2020, p. 3-7. [De tentoonstelling 'Tot op het bot. Het verhaal van een Vlaams topstuk' vond plaats van 22 augustus tot 18 oktober 2020]

*Deze inzending kadert binnen het project *Beleving. 100 levende gebruiken en tradities in Limburg. Een initiatief van het Limburgs Volkskundig Genootschap, in samenwerking met ECRU Erfgoed en Erfgoed Haspengouw, Werkplaats immaterieel erfgoed, Openluchtmuseum Bokrijk, Heemkring Vaart, Haspengouw. TV vzw, Academie voor Streekgebonden Gastronomie en AVANSA-Limburg.*

INZENDER

Jeroen Reyniers

LOCATIE

Sint-Odulphuskerk, Borgloon

THEMA

Feesten, rituelen en sociale gebruiken

TREFWOORD

#ritueel #levensbeschouwelijk gebruik #religie